

# Wat is onderzoek?

Karin Hannes\*

*N. Verhoeven, Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs. Den Haag: Boom Lemma uitgevers, 2010, 335 pagina's, ISBN 978-90-4730-141-7, € 36,00*

De derde druk van het praktijkboek van Nel Verhoeven zal wellicht een snelle vlucht nemen. Dat heeft dan wellicht niet zozeer te maken met fundamentele wijzigingen aan de inhoud, als wel met het geven van een pleidooi voor het online beschikbaar stellen van educatief materiaal, dat door Verhoeven in de praktijk wordt omgezet via de website [www.watsonderzoek.nl](http://www.watsonderzoek.nl). Deze website betekent een welkome aanvulling op het handboek, waar menig docent praktische voorbeelden kan halen ter ondersteuning van lesopdrachten. De auteur komt ook alle lof toe voor het gebruik van zeer gevarieerde voorbeelden, het aanbieden van tips, trucs en manieren voor het omzeilen van valkuilen voor het efficiënt uitvoeren van onderzoek, het afsluiten van de hoofdstukken met concrete opdrachten voor studenten en een online aangeboden correctiesleutel. Dat maakt het handboek aantrekkelijk voor zowel docenten als studenten. Een aantal verwachtingen van de potentiële lezer zal echter niet worden ingelost.

## Dominant kwantitatief?

De auteur geeft drie hoofddoelstellingen aan voor het boek, namelijk het opzetten, uitvoeren en beoordelen van een praktijkgericht onderzoek en richt zich op zowel kwantitatieve als kwalitatieve designs. In de opbouw van het boek wordt een cyclisch systeem gehanteerd in vier fasen: het ontwerpen, verzamelen, analyseren en evalueren van onderzoek(sresultaten). Hoewel er ruime aandacht wordt besteed aan technieken voor het verzamelen en analyseren van bevindingen uit kwalitatief onderzoek, geeft het cyclische systeem dat visueel de rode draad vormt in het boek geen accuraat plaatje van het proces dat doorlopen wordt in een kwalitatief onderzoeksproject. Dat proces verloopt immers in vele gevallen iteratief, waarbij er een wisselwerking is tussen het verzamelen en analyseren van data. Het cyclische systeem wordt weliswaar in latere hoofdstukken iets genuanceerder weergegeven, onder meer door het benadrukken van het iteratieve karakter van kwalitatief onderzoek, maar er ontbreekt een accurate visuele voorstelling van het aspect iteratie.

De auteur bespreekt de voornaamste stromingen van onderzoek, maar trapt bij het formuleren van algemene kwaliteitscriteria voor onderzoek in dezelfde val. De

\* Karin Hannes is andragoog en medisch-sociale wetenschapper en werkt als postdoctoraal onderzoeker en lesgever bij het centrum voor methodologie van het pedagogisch onderzoek van K.U. Leuven. E-mail: [Karin.hannes@ped.kuleuven.be](mailto:Karin.hannes@ped.kuleuven.be).

criteria die besproken worden, zijn voornamelijk kenmerkend voor kwantitatieve onderzoeksdesigns, en ze doen geen recht aan de algemene basisbeginselen van kwalitatief onderzoek. Een vertaalslag naar wat dat dan betekent voor kwalitatief onderzoek of een opsomming van criteria die gehanteerd kunnen worden voor dit soort design dringt zich op. Ook hier dienen we op te merken dat een meer genuanceerd beeld van kwaliteitscriteria voor kwalitatief onderzoek wordt weergegeven in de analysesectie. Dit neemt echter niet weg dat voor een goede balans tussen beide soorten van onderzoek hier ook in de inleidende hoofdstukken aandacht aan moet worden besteed.

De wellicht onbedoelde dominantie van de eerder positivistische methoden en technieken blijkt ook uit het arsenaal steekproeftechnieken dat de auteur presenteert en waar de kwalitatieve typen van steekproeven slechts een derde van het gepresenteerde werk uitmaken. Bovendien zit er een mismatch in de klassering van het literatuuronderzoek onder kwalitatieve technieken. Het betreft dan in eerste instantie de secundaire literatuur. Hieronder valt immers het steeds groeiend aandeel aan systematische literatuuroverzichten die gebruik maken van meta-analyse, een kwantitatieve synthesetechniek die bezwaarlijk 'kwalitatief' genoemd kan worden (Higgins & Green, 2008). Wie een correct plaatje van de recente ontwikkelingen wil weergeven, moet op zijn minst een verschil maken tussen kwantitatief georiënteerde meta-analyses en de meer kwalitatief georiënteerde metasynthesen of narratieve synthesen (Noyes, Popay, Pearson, Hannes & Booth, 2008). Dit is vooral belangrijk voor toekomstige praktijkwerkers en studenten die eventueel een beleidsfunctie nastreven en dan in staat moeten zijn om met *evidence-based* literatuurstudies om te gaan.

Het boek maakt een zeer goede beurt in het visueel voorstellen van de mogelijkheden om een uitkomst van kwantitatief onderzoek te presenteren en is een van de weinige boeken die erin slagen om die variëteit accuraat weer te geven en te integreren in de tekst. Het schuwt geen statistische formules, maar benadrukt ze ook niet te sterk, en slaagt er daardoor wellicht in een deel van de potentiële weerstand ten aanzien van het meer statistische luik weg te werken. In het onderdeel kwalitatieve analyse wordt mijns inziens dan weer te veel nadruk gelegd op één specifieke methode van werken, namelijk de 'constant comparative analysis', gebaseerd op het werk van Strauss en Corbin (1998) en bedoeld om theorieën en conceptuele modellen te genereren. Wie over kwalitatief onderzoek spreekt, zou op zijn minst aandacht kunnen besteden aan een aantal alternatieve vormen van analyse en presentatie van kwalitatieve inzichten, zoals bijvoorbeeld het matrixstelsel van Miles en Huberman (1994), veeleer gebaseerd op de principes van thematische analyse. Tot een echte typering van kwalitatieve onderzoeksmethodologie komt men in dit boek niet en dat is een gemiste kans.

## ICT-gebruik

Het idee om te werken met onlinemateriaal of ICT-toepassingen wordt niet doorgetrokken in sommige andere hoofdstukken van het boek; mijns inziens ten

onrechte. Het meest frappante voorbeeld is het onderdeel APA-richtlijnen binnen het luik 'samenstelling van een onderzoeksrapport'. Daar kan over nagedacht worden, aangezien refereren de facto over het toepassen van een aantal regeltjes gaat. Die regeltjes verschillen echter van tijdschrift tot tijdschrift en van domein tot domein. APA mag dan de meest gebruikte referentiestijl binnen de humane wetenschappen zijn, wie zich begeeft op het raakvlak met de gezondheidssector wordt vaak geconfronteerd met andere stijlen. Overigens, welke onderzoeker maakt tegenwoordig nog zelf referenties, nu er genoeg software voorhanden is, onder andere Endnote en Reference Manager, die dat voorkauwt en gebruikers bovendien toelaat om te differentiëren tussen referentiestijlen, afhankelijk van de 'opdrachtgever'? Ligt het niet voor de hand om studenten dit soort softwarepakketten te leren gebruiken, zoals we dat ook doen met SPSS en kwalitatieve softwarepakketten?

## Evaluatie

Wie op zoek is naar een vlot toegankelijk boek, met veel praktische voorbeelden en veel ondersteunend materiaal, die is bij Verhoeven aan het juiste adres. Het is onmiskenbaar een parel voor wat betreft het ondersteunen van zowel lesgiver als lerende. Voor wat betreft de uitwerking van het kwalitatieve luik blijft de lezer af en toe toch nog op zijn honger zitten. Wie op zoek is naar een goed stramien voor een kwalitatief onderzoeksproject, zal zich wellicht moeten beroepen op bijkomende literatuur.

## Literatuur

- Higgins, J.P.T. & Green, S. (Eds.) (2008). *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions*. Chichester: Wiley.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data-analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Noyes, J., Popay, J., Pearson, A., Hannes, K. & Booth, A. on behalf of the Cochrane Qualitative Research Methods Group (2008). Chapter 20: Qualitative research and Cochrane reviews. In J.P.T. Higgins and S. Green (Eds.), *Cochrane handbook for systematic reviews of interventions*. Chichester: Wiley.
- Strauss, A.L. & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park: Sage.